

Column

Melle Bakker

Secretaris-directeur Kiesraad

Het stemmen bij volmacht op de helling?

We kennen het al heel lang: stemmen bij volmacht. In 1928 werd de mogelijkheid ingevoerd om een andere kiezer schriftelijk te machtigen. Aanvankelijk werd het stemmen bij volmacht sterk gereguleerd. Zo moesten volmachtgevers zich een jaar van tevoren laten registreren. In de directe aanloop naar een verkiezing moesten zij zelfs naar het stadhuis om daar, onder vermelding van redenen, aan te geven waarom zij niet zelf konden stemmen. In latere jaren werd de regeling geleidelijk aan versoepeld.

In 1976 werd de onderhandse volmachtregeling ingevoerd, waardoor de belangstelling voor de schriftelijke volmachtprocedure sterk afnam. Toch is deze blijven bestaan.

In ons land stemt bij verkiezingen ongeveer tien procent van de kiezers bij volmacht. Vanuit internationale hoek (met name door de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa en de Office for Democratic Institutions and Human Rights) wordt het volmachtbeleid van Nederland al geruime tijd bekritiseerd. Een belangrijk punt van kritiek: de gemachtigde krijgt er als het ware een stem bij (maximaal zelfs twee). Dit is in strijd met de regel 'one man, one vote'. In het verleden was het verweer vaak dat ons systeem van volmachtverlening uitgaat van voorafgaand overleg tussen volmachtgever en gemachtigde, waarbij eerstgenoemde een steminstructie meegeeft. Houdt de gemachtigde zich daaraan (de keuze voor die persoon zal mede zijn ingegeven door het vertrouwen van de volmachtgever dat dit het geval is), dan heeft de gemachtigde gewoon één – zijn eigen – stem waarover hij vrijelijk kan beschikken.

De Kiesraad heeft er in zijn evaluatieadvies naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen voor gepleit om het maximaal aantal volmachten te beperken tot één.

Belangrijkste reden: het verder tegengaan van het ronselen van volmachtstemmen.

Minister Ollongren berichtte vorig jaar juni aan de Tweede Kamer dat het kabinet wil toewerken naar experimenten met vormen van 'early voting', om zo de behoefte aan het geven van volmachten te verminderen. Zij wees erop dat ook de VNG en de NVVB dit standpunt huldigen in hun gezamenlijke Verkiezingsagenda. Hoewel ik er persoonlijk nog niet van overtuigd ben dat early voting een verrijking voor ons kiesstelsel betekent (Nederland is al tamelijk uniek met zijn vele mogelijkheden om een stem uit te brengen), hoop ik wel dat de minister gehoor geeft aan de wens van de Kiesraad.

Ik voel mij hierin gesteund door de uitkomst van het Lokaal Kiezersonderzoek naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen van 2018. Op ons verzoek waren daarin ook vragen gesteld over de manier waarop volmachten worden verstrekt en gebruikt. In totaal werden bij deze verkiezingen 658.039 volmachtstemmen uitgebracht. Het onderzoek laat zien dat slechts ongeveer de helft van de volmachtgevers gerichte instructies gaf over op welke partij moest worden gestemd en een nog kleinere groep van twintig procent gaf specifieke aanwijzingen om op een bepaalde kandidaat te stemmen.

Deze uitkomsten laten zien dat een aanzienlijk aantal kiezers bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018 vrijelijk kon beschikken over een tweede of zelfs derde stem. Het moge duidelijk zijn dat dit nooit de intentie is geweest van de Kieswetgever. In mijn ogen onderstreept deze uitkomst de noodzaak om op zo kort mogelijke termijn te komen tot wetswijziging!